

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

SERMONES

AD POPULUM

CLASSIS I.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

SERMO CXV⁴.

De verbis Evangelii Lucae xviii. *Oportet semper orare, et non deficere, etc.* Deque duobus qui in templum ascenderunt ut orarent, ac de parvulis Christo oblatis.

I. LECTIO sancti Evangelii ædificat nos ad orandum et credendum, et non de nobis, sed de Domino præsumendum. Quæ ad orandum major hortatio, quam ut nobis de iudice iniquo proponeretur similitudo? Iudex enim iniquus, nec Deum timens, nec hominem reverens, audivit tamen viduam interpellantem se, victus tædio, non pietate inclinatus. Si ergo exaudivit qui oderat quod rogabatur, quomodo exaudit qui ut rogemus hortatur? Cum ergo nobis ista e contrario comparatione Dominus suaderet, « Quia oportet semper orare, et non deficere : » adjecit et

⁴ Alias xxxvi de verbis Domini.

ait : « Verumtamen cum venerit Filius hominis, putas in-
» veniet fidem in terra¹? » Si fides deficit, oratio perit.
Quis enim orat quod non credit? Unde et Apostolus bea-
tus, cum ad orandum exhortaretur, ait : « Omnis quicum-
» que invocaverit nomen Domini, salvus erit². » Et ut
ostenderet fidem fontem esse orationis, nec posse ire ri-
vum, ubi caput aquæ siccatur, adjunxit atque ait : « Quo-
» modo autem invocabunt in quem non crediderunt³? »
Ergo ut oremus, credamus, et ut ipsa non deficiat fides,
qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio
fidei impetrat firmitatem. Fides, inquam, fundit oratio-
nem, fusa oratio etiam ipsi fidei impetrat firmitatem. Et
enim ne in tentationibus deficeret fides, propterea Domi-
nus ait : « Vigilate et orate, ne intretis in tentationem⁴.
» Vigilate, inquit, et orate, ne intretis in tentationem. »
Quid est, in tentationem intrare, nisi a fide exire? In tan-
tum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit; et
in tantum tentatio deficit, in quantum fides proficit. Nam
ut apertius noverit Charitas Vestra de fide ne deficeret et
periret, dixisse Dominum : « Vigilate et orate, ne intretis
» in tentationem, » eo loco Evangelii ait : « Hac nocte
» postulavit Satanæ vexare vos sicut triticum; et ego ro-
» gavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua⁵. » Rogat qui
tuetur, et non rogat qui periclitatur? Quod autem ait
Dominus : « Cum venerit Filius hominis, putas inveniet
» fidem in terra? » de fide dixit, quæ perfecta est. Ipsa
enim vix invenitur in terra. Ecce plena est Dei Ecclesia :
quis huc accederet, si nulla esset fides? Quis non montes
transferret, si plena esset fides? Attendite ipsos Apostolos :
dimissis omnibus suis, calcata spe sæculi, Dominum non
sequerentur, nisi magnam haberent fidem; et tamen si

¹ Luc. XVIII, 1 et 8. — ² Rom. X, 13. — ³ Ibid. 24. — ⁴ Luc. XXII, 46.
— ⁵ Ibid. 31, 32.

plenam haberent fidem, non dicerent Domino : « Auge
» nobis fidem¹. » Vide etiam illum utrumque de se confi-
tentem (vide fidem, et non plenam fidem), qui cum ob-
tulisset Domino filium suum a malo dæmonio sanandum,
et esset interrogatus utrum crederet, respondit et ait :
« Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam²; credo,
» inquit, credo, Domine. » Ergo est fides. Sed « Adjuva
» incredulitatem meam. » Ergo non plena est fides.

II. Sed quia fides non est superborum, sed humilium,
« Dixit ad quosdam qui sibi justi videbantur, et sperne-
» bant cæteros, similitudinem hanc : Duo homines as-
» cenderunt in templum orare, unus Pharisæus, et alter
» Publicanus. Pharisæus dicebat : Gratias tibi, Deus,
» quia non sum sicut cæteri homines³. » Diceret saltem,
sicut multi homines. Quid est, « Sicut cæteri homines, »
nisi omnes præter ipsum? Ego, inquit, justus sum, cæ-
teri peccatores. « Non sum sicut cæteri homines, injusti,
» raptores, adulteri. » Et ecce tibi ex vicino Publicano
majoris tumoris occasio. « Sicut, inquit, Publicanus iste. »
Ego, inquit, solus sum, iste de cæteris est. Non sum, in-
quit, talis qualis iste, per justitias meas, quibus iniquus
non sum. « Jejuno bis in sabbato, decimas do omnium
» quæcumque possideo⁴. » Quid rogaverit Deum, quære
in verbis ejus, nihil invenies. Ascendit orare : noluit Deum
rogare, sed se laudare. Parum est non Deum rogare, sed
se laudare; insuper et roganti insultare. « Publicanus au-
» tem de longinquo stabat⁵ : » et Deo tamen ipse propin-
quabat. Cordis conscientia removebat, pietas applicabat.
« Publicanus autem de longinquo stabat; » sed Dominus
eum de propinquo attendebat. « Excelsus enim Dominus,
» et humilia respicit⁶. » Excelsos autem, qualis erat ille

¹ Luc. XVII, 5. — ² Marc. IX, 23. — ³ Luc. XVIII, 9-11. — ⁴ Ibid. 12. —
⁵ Ibid. 13. — ⁶ Psal. CXXXVII, 6.

Pharisæus, a longe cognoscit. Excelsa quidem Deus a longe cognoscit, sed non ignoscit. Adhuc audi humilitatem Publicani. Parum est, quia de longinquo stabat: «Nec oculos suos ad cœlum levabat?» Ut aspiceretur, non aspiciebat. Respicere sursum non audebat: premebat conscientia, spes sublevabat. Adhuc audi: «Percutiebat pectus suum.» Pœnas de se ipso exigebat: propterea Dominus confitenti parcebat. «Percutiebat pectus suum,» dicens: Domine, propitius esto mihi peccatori. » Ecce qui rogat. Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse se agnoscit? De Pharisæo et Publicano accepisti controversiam; audi sententiam: audisti superbum accusatorem; audisti reum humilem; audi nunc judicem: «Amen dico vobis.» Veritas dicit, Deus dicit, iudex dicit: «Amen dico vobis, descendit justificatus de templo Publicanus » ille, magis quam ille Pharisæus¹. » Dic, Domine, eausam. Ecce video Publicanum justificatum magis de templo descendere, quam Pharisæum. Quæro quare. Quæris quare? Audi quare: «Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur.» Audisti sententiam, cave causam malam: aliud dico, Audisti sententiam, cave superbiam.

III. Videant nunc, audiant ista nescio qui impie garrientes, et de suis viribus præsumentes; audiant qui dicunt: Deus me hominem fecit, justum ipse me facio. O pejor et detestabilior Pharisæo! Pharisæus ille superbe quidem justum se dicebat, sed tamen inde ille Deo gratias agebat. Justum se dicebat, sed tamen Deo gratias agebat. «Gratias tibi, Deus, quia non sum sicut cæteri homines.» Gratias tibi, Deus: » gratias Deo agit, quia non est sicut cæteri homines; et tamen tanquam superbus et inflatus reprehenditur, non quia Deo gratias agebat, sed quia ve-

¹ Luc. xviii, 14.

lut nihil sibi addi cupiebat. «Gratias tibi, quia non sum » sicut cæteri homines, injusti.» Ergo tu justus; ergo nihil rogas; ergo jam plenus es; ergo non est tentatio vita humana super terram¹; ergo jam plenus es; ergo jam abundas; ergo jam non est quare dicas: «Dimitte nobis » debita nostra²? » Quid est ergo qui impie oppugnat gratiam, si reprehenditur qui superbe agit gratias?

IV. Et ecce post dictam controversiam prolatamque sententiam procedunt et parvuli, imo apportantur et offeruntur tangendi. Cui tangendi, nisi medico? Certesani: cui offeruntur infantes tangendi? Cui? Salvatori. Si Salvatore, utique salvandi. Cui, nisi illi qui venit quærere et salvare quod perierat? Ubi isti perierant? Quantum ad ipsos proprie attinet, innocentes video, reatum quæro. Unde? Apostolum audio. «Per unum hominem intravit » peccatum in orbem terrarum. Per unum, inquit, hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum » mors, et ita in omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt³. » Veniant ergo parvuli, veniant; audiatur Dominus: «Sinite parvulos venire ad me⁴. » Veniant parvuli, languidi ad medicum; veniant perditii ad redemptorem: veniant, nemo prohibeat. In ramo adhuc nihil commiserunt; sed in radice perierunt. «Benedicat » pusillos cum magnis⁵; » tangat medicus et pusillos et magnos. Causam parvulorum commendamus majoribus. Loquimini pro tacentibus, orate pro flentibus. Si non frustra estis majores, estote tutores: tuemini eos qui adhuc causam suam agere non possunt. Communis fuit perditio, sit communis inventio: simul perieramus, simul inveniamur in Christo. Dispar est meritum, sed communis est gratia. Nihil habent mali, nisi quod de fonte traxe-

¹ Job. vii, 1. — ² Matth. vi, 12. — ³ Rom. v, 12. — ⁴ Luc. xviii, 16.

⁵ Psal. cxlvi, 13.

runt: nihil mali habent, nisi quod de origine traxerunt. Non eos impediunt a salute, qui ad id quod traxerunt multa addiderunt. Qui major est ætate, major est et iniquitate. Sed gratia Dei delet quod traxisti, delet et quod addidisti. « Ubi enim abundavit peccatum, superabundavit gratia¹. »

SERMO CXVI².

De verbis Evangelii Lucæ xxiv. *Stetit Jesus in medio eorum, et dixit eis: Pax vobis, etc.*

I. APPARUIT Dominus post resurrectionem Discipulis suis, sicut audistis, et salutavit eos, dicens: « Pax vobis³. » Hæc est pax, et salutatio salutis: nam et ipsa salutatio a salute nomen accepit. Sed quid melius, quam ut ipsa salutet hominem? Salus enim nostra Christus est. Ipse est enim salus nostra, qui vulneratus est pro nobis, et confixus est clavis in ligno; et depositus de ligno, positus in sepulcro. De sepulcro autem surrexit, sanatis vulneribus, servatis cicatricibus. Hoc enim Discipulis suis expedire judicavit, ut cicatrices ejus servarentur, unde cordis vulnera sanarentur. Quæ vulnera? Vulnera infidelitatis. Apparuit enim oculis eorum veram exhibens carnem: et putaverunt se spiritum videre. Non leve vulnus hoc cordis est. Denique hæresim malignam fecerunt, qui in isto vulnere remanserunt. Sed non putamus vulneratos fuisse Discipulos, quia cito sanati sunt? Cogitet Charitas Vestra, si in isto vulnere remansissent, ut puta-

¹ Rom. v, 5. — ² Alias iv ex additis a Pariensibus. — ³ Luc. xxiv, 36.

rent corpus sepultum non resurrexisse, sed spiritum imagine corporis humanos oculos illuisse: si in ista fide, imo in ista perfidia remansissent, non eorum vulnera, sed mors plangi deberet.

II. Sed quid ait Dominus Jesus? « Quid turbati estis, » et cogitationes ascendunt in cor vestrum⁴. » Si ascendunt in cor vestrum cogitationes, de terra veniunt cogitationes. Bonum est homini, non ut cogitatio ascendat in cor ejus, sed ut sursum ascendat ipsum cor ejus: ubi volebat Apostolus ponere corda credentium, quibus dicebat: « Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum » sunt sapite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens; » quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo » in Deo: cum Christus apparuerit vita vestra, tunc et » vos cum illo apparebitis in gloria². » In qua gloria? Resurrectionis. In qua gloria? Audi Apostolum dicentem de hoc corpore: « Seminatur in ignominia, resurget in » gloria³. » Istam gloriam Apostoli Magistro suo, Christo suo, Domino suo dare nolebant: resuscitare eum potuisse corpus suum de sepulcro non credebant: spiritum eum putabant, et carnem videbant, nec ipsis oculis suis fidem habebant. Et credimus eis non annuntiantibus et non ostendentibus. Ecce ipsi Christo se ipsum ostendenti non credebant. Malum vulnus: prodeant medicamenta cicatricum. « Quid turbati estis, et cogitationes » ascendunt in cor vestrum? Videte manus meas et pedes » meos, » ubi clavis confixus fui. « Palpate et videte. » Sed videtis, et non videtis. « Palpate et videte. « Quid? » « Quia spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis » habere. Hæc dicens, (sic recitatum est,) ostendit » eis manus et pedes⁴. »

¹ Luc. xxiv, 38. — ² Coloss. iii, 1-4. — ³ 1 Cor. xv, 43. — ⁴ Luc. xxiv, 38, 39.

III. « Et adhuc trepidantibus et mirantibus præ gaudio. » Jam gaudium erat, et adhuc trepidatio permanebat. Res enim incredibilis erat facta, sed tamen facta. Numquid nunc incredibile est, qui resurrexit caro Domini de sepulcro? Totus hoc credidit mundus: qui non credit, remansit immundus. Tunc tamen incredibile erat: et persuadebatur non solum oculis, sed et manibus, ut per sensum corporis fides in cor descenderet, et in cor fides descendens posset prædicari per mundum, non videntibus aut tangentibus, et tamen sine dubitatione credentibus. « Habetis hic, inquit, aliquid quod manducetur? » Quanta addit ad ædificium fidei structor bonus? Non esuriebat, et manducare quærebat. Et manducavit potestate, non necessitate. Agnoscant ergo Discipuli verum corpus, quod agnovit ipsis prædicantibus mundus.

IV. Si forte aliqui hæretici sunt, qui adhuc habent in corde, quod exhibuerit se oculis Christus, et vera caro non erat Christi; jam ponant illud, persuadeat illis Evangelium. Nos eos reprehendimus, quia hoc sapiunt: damnabit ille, si hoc sapere perseverant. Tu quis es, qui non credis corpus in sepulcro positum resurgere potuisse? Si Manichæus es, qui nec crucifixum credis, quia nec natum credis; omnia eum falsa ostendisse prædicas. Ille falsa ostendit, et tu verum dicis? tu non mentiris ore; sed ille mentitus est corpore? Ecce arbitraris apparuisse oculis quod non erat; spiritum fuisse, non carnem. Audi illum: amat te, ne damnet te. Audi illum dicentem: ecce tibi dicit, infelix; tibi loquitur: Quid turbatus es, et cogitationes ascendunt in cor tuum? « Videte, inquit, manus meas et pedes meos. Palpate et videte, quia spiritus ossa » et carnem non habet, sicut me videtis habere. » Hæc dicebat Veritas, et fallebat? Corpus erat, caro erat; quod

¹ Luc. xxiv, 40, 41.

sepultum fuerat, apparebat. Pereat dubitatio, sequatur digna laudatio.

V. Ostendit ergo Discipulis se. Quid est se? Caput Ecclesiæ suæ. Ecclesia futura per mundum ab ipso prævidebatur, a Discipulis nondum videbatur. Caput ostendebat, corpus promittebat. Quid enim secutus adjunxit? « Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, dum adhuc » essem vobiscum¹. » Quid est hoc, « Dum adhuc essem » vobiscum? » Numquid non tunc cum illis erat, cum illis loquebatur? Quid est, « Cum adhuc essem vobiscum? » Vobiscum mortalis, quod jam non sum. Vobiscum eram, quando moriturus eram. Quid est, « vobiscum? » Cum morituris moriturus. Modo jam non vobiscum: quia cum morituris nunquam ulterius moriturus. Hoc ergo dicebam vobis. Quid? « Quia oportebat » impleri omnia quæ scripta sunt in Lege et Prophetis » et Psalmis de me. » Dixi vobis, quia oportebat omnia impleri. « Tunc aperuit illis sensum². » Veni ergo, Domine, fac claves, aperi, ut intelligamus. Ecce omnia dicis, et non crederis. Putaris spiritus, tangeris, pulsaris, et adhuc trepidant qui te tangunt. De Scripturis admones, et adhuc non intelligunt. Clausa sunt corda, aperi, et intra. Fecit: « Tunc aperuit illis sensum. » Aperi, Domine, et dubitanti de Christo aperi cor. Aperi ei sensum, qui phantasma fuisse credit Christum. « Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. »

VI. « Et dixit eis. » Quid? « Quoniam sic oportebat. » Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat. » Quid? « Christum pati, et resurgere a mortuis tertio die³. » Viderunt hoc, viderunt patientem, viderunt pendentem, videbant post resurrectionem præsentem viventem. Quid ergo non videbant? Corpus, id est, Ecclesiam. Illum

¹ Luc. xxiv, 44. — ² Ibid. 45. — ³ Ibid. 46.

videbant, illam non videbant. Sponsum videbant, sponsa adhuc latebat. Promittat et ipsam. « Sic scriptum est, » et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis » tertio die. » Hoc sponsus est : quid de sponsa ? « Et » prædicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem » peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusa- » lem¹. » Hoc nondum videbant Discipuli : Ecclesiam per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem, nondum videbant. Caput videbant ; et de corpore capiti crede- bant. Per hoc quod videbant, quod non videbant crede- bant. Similes illis sumus et nos : videmus aliquid, quod ipsi non videbant ; et non videmus aliquid, quod ipsi videbant. Quid nos videmus, quod ipsi non videbant ? Ecclesiam per omnes gentes. Quid non videmus, quod ipsi videbant ? Christum in carne constitutum. Quomodo illi illum videbant, et de corpore credebant : sic nos corpus videmus, de capite credamus. Invicem nos adju- vent visa nostra. Adjuvit eos visus Christus, ut futuram Ecclesiam crederent : adjuvat nos visa Ecclesia, ut Christum resurrexisse credamus. Impleta est fides illo- rum, impletur et nostra : impleta est illorum de capite, impletur nostra de corpore. Totus Christus et illis inno- tuit, et nobis innotuit : sed totus ab eis non est visus, nec a nobis totus est visus. Ab eis caput est visum, corpus creditum : a nobis corpus visum, caput creditum. Nulli tamen deest Christus : in omnibus plenus est, et adhuc ei restat corpus. Crediderunt ipsi, crediderunt per illos Jerosolymitani multi ; credidit Judæa, credidit Samaria. Accedant membra, accedat ædificium fundamento. « Fundamentum enim nemo potest ponere, ait Aposto- » lus, nisi quod est positum, quod est Christus Jesus². » Insaniant Judæi, impleantur zelo : lapidetur Stephanus,

¹ Luc. xxiv, 47. — ² I Cor. iii, 11.

servet lapidantium vestimenta Saulus, Saulus futurus Paulus apostolus¹. Occidatur Stephanus, perturbetur Ecclesia Jerosolymitana : discedant inde ligna arden- tia, accedant et incendant. Ligna enim quodam modo in Ecclesia Jerosolymitana ardebant Spiritu sancto, quando erat illis in Deum anima una, et cor unum². Lapidato Stephano passa est illa congeries persecutionem : sparsa sunt ligna, et accensus est mundus.

VII. Denique hæc secutus furens Saulus ille, accepit epistolas a principibus sacerdotum, et cœpit ire sæviens, anhelans cædem, sitiens sanguinem, undecumque posset, quos posset vinctos trahere, ad supplicium rapere, se effuso sanguine satiare. Sed ubi Deus, ubi Christus, ubi Stephani coronator ? ubi nisi in cœlo ? Videat et Saulum, irrideat sævientem, clamet de cœlo : « Saule, Saule, quid » me persequeris³ ? » Ego in cœlo sum, tu in terra ; et tamen persequeris me. Caput non tangis, sed membra mea cal- cas. Sed quid facis ? quid proficis ? « Durum tibi est contra » stimulum calcitrare⁴. » Quantumcumque calces mittas, te vexas. Pone ergo furorem, cape sanitatem. Pone malum consilium, appete bonum auxilium. Voce illa prostratus est. Quis est prostratus ? Persecutor. Ecce victus est una voce. Quid ibas ? quid sæviebas ? Quos quærebas, modo sequeris : quos persequeris, modo pro illis persecutio- nem pateris. Surgit prædicator, qui prostratus est per- secutor. Audivit Domini vocem. ¹ xæcatus est, sed in corpore, ut illuminaretur in corde. Perductus ad Ana- niam, de pluribus catechizatus, baptizatus, processit Apostolus. Dic, prædica : prædica Christum, dissemina, o bone aries, jamdudum lupus. Vide illum attende illum, qui sæviebat. « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce » Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus cru-

¹ Act. vii, 57. — ² Id. iv, 32. — ³ Act. ix, 4. — ⁴ Ibid. 5.

» cifixus est, et ego mundo¹. » Funde Evangelium : quod corde concepisti, ore dissemina. Audiant gentes, credant gentes : pullulent gentes, nascatur de sanguine Martyrum sponsa Domino purpurata. Et ex illa quam multi accesserunt, quam multa membra capiti cohæserunt, et cohærent nunc, et credunt? Et baptizati sunt isti, et baptizabuntur alii, et post nos venient alteri. Tunc, inquam, in fine sæculi accedent lapides fundamento, lapides vivi, lapides sancti, ut in fine ædificetur totum ædificium ab illa Ecclesia; imo ab ista ipsa Ecclesia, quæ modo cantat canticum novum, dum domus ædificatur. Sic enim habet ipse Psalmus : « Quando domus ædificatur post captivitatem. » Et quid? « Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra². » Quam magna domus! Sed quando cantat canticum novum? Cum ædificatur. Quando dedicatur? In fine sæculi. Fundamentum ipsius jam dedicatum est : quia ascendit in cœlum, et non moritur. Quando et nos surrexerimus, ut nunquam moriamur, tunc dedicabimur.

SERMO CXVII³.

De verbis Evangelii Joan. 1. *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, etc.* Contra Arianos (1).

I. CAPITULUM Evangelii quod lectum est, fratres dilectissimi, purum oculum cordis inquirat. Dominum enim nostrum Jesum Christum accepimus secundum Divinitatem ad condendam universam creaturam, secun-

¹ Galat. vi, 14. — ² Psal. xcvi, 1. — ³ Alias xxxviii, de verbis Domini.

dum humanitatem ad reparandam lapsam creaturam, evangelizante Joanne. In ipso autem Evangelio qualis et quantus vir Joannes fuerit, invenimus, ut ex dignitate dispensatoris intelligatur quanti pretii sit Verbum, quod per talem dici potuit : imo quam nullius pretii sit quod superat omnia. Pretio enim aut comparatur res venalis, aut subjicitur, aut excedit eam. Quando tanto quisque comparat quanto valet, æquatur pretium rei quæ comparatur : quando vilius, subjicitur ei : quando charius, superat eam. Verbo autem Dei nec æquari aliquid potest, nec ad mutationem subjici, nec superponi aliquid. Subjici enim omnia possunt Verbo Dei, quia « Omnia per ipsum » facta sunt¹ : » non tamen subjiciuntur, quasi pretium sint Verbi, ut quisque det aliquid, ut illud accipiat. Tamen si dici potest, et admittit nomen hoc ratio aliqua vel loquendi consuetudo, pretium comparandi Verbi ipse comparator est, qui se ipsum pro se ipso dedit huic Verbo. Itaque quando aliquid emimus, quærimus aliquid quod demus, ut habeamus rem dato pretio quam volumus emere. Et extra nos est quod damus; et si apud nos erat, fit extra nos illud quod damus, ut sit apud nos illud quod comparamus. Quidquid pretii invenerit qui emit aliquid, necesse est ut tale inveniat, ut det quod habet, et accipiat quod non habet; maneat tamen ille a quo abscedit pretium, et accedat illud pro quo dat pretium. Qui autem vult comparare Verbum hoc, qui vult habere, non quærat extra se ipsum quod det, se ipsum det. Quod cum fecerit, non se amittit, sicut amittit pretium, quando aliquid emit.

II. Verbum ergo Dei propositum est omnibus : comparent qui possunt; possunt autem qui pie voluerint. In illo enim Verbo pax : « Et pax in terra hominibus bonæ vo-

¹ Joan. 1, 3.